

Οι αντιρροησίες, μόνιμη τάση

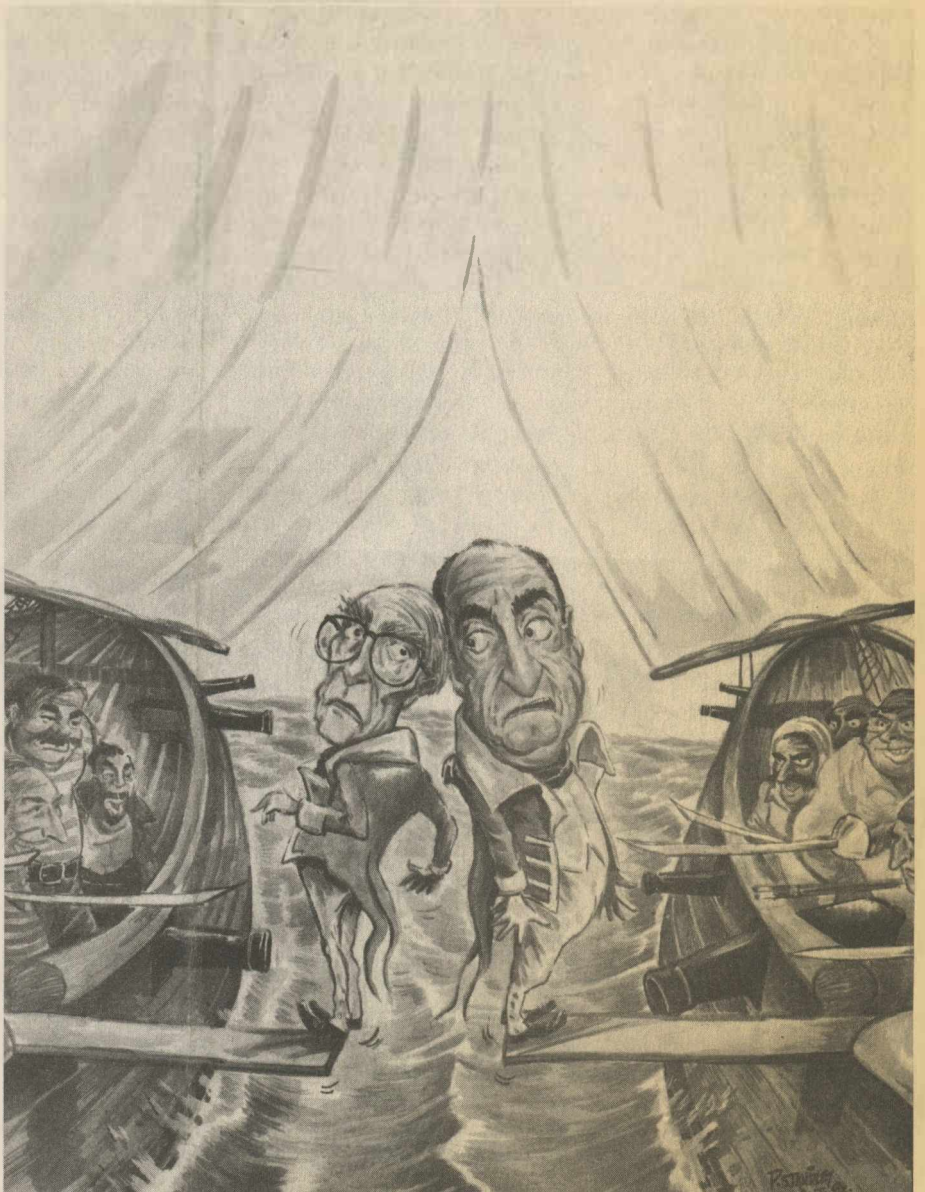
του Μιχ. Πατρινού

Οι εξελίξεις των τελευταίων ημερών παραμέρισαν τις πολιτικές και κοινωνικές συγκρούσεις με επίκεντρο τις διάφορες αποφάσεις και επιλογές. Ξανάφεραν στην επιφάνεια την παθογένεια κομμάτων και ηγετικών προσώπων. Τον παλαιοκομματικό αρχηγισμό, την καθυπόταξη κάθε διαφωνούντος, τους ολιγαρχικούς μηχανισμούς, την ισοπεδωτική αντίληψη για την εσωκομματική δημοκρατία. Πρόσθετη απόδειξη, ο τρόπος με τον οποίο οι δύο αρχηγοί χειρίστηκαν τα θέματα, που αφορούσαν πρόσωπα και αντιλήψεις, μέσα στις κοινοβουλευτικές τους ομάδες. Επιπλέον, η συζήτηση στη Βουλή για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας κατέληξε στην αμοιβαία καταπολέμηση, στο πλαίσιο μιας έντονης προσωπικής αντιπαράθεσης. Κατέληξε σε άγονη προσπάθεια «τρομοκράτησης» του ενός πολιτικού αρχηγού από τον άλλο, του ενός πολιτικού χώρου από τον άλλο. Τίποτα περισσότερο.

Η βαθύτατη κρίση που διαπερνά την ελληνική κοινωνία και τη δημόσια ζωή επιβεβαιώνεται όλο και περισσότερο ότι έχει ως κύριο αίτιο τα ελληνικά πολιτικά κόμματα ή καλύτερα τη συγκρότηση και λειτουργία τους τα τελευταία χρόνια.

Κρίση ιδεολογική, κρίση πολιτικής γραμμής, κρίση νομιμοποίησης και ρόλου και κρίση ηγεσίας.

Η παθογένεια αυτή έχει ορισμένες διεθνείς αιτίες, αλλά περισσότερες βαλκάνιες και ελληνικές - και δεν φαίνεται να έχει μειωθεί. Επιτείνεται καθώς με το ασφυκτικό της πλαίσιο προσπαθεί να εγλωβίσει τις νέες δυνάμεις, νοσοτροπίες και ανάγκες. Να εμποδίσει κάθε έννοια πραγματικού εκσυγχρονισμού, που είναι ο εκσυγχρονισμός των

θεσμών και της κοινωνίας. Να απειλεί με παθογένεια το ίδιο το πολιτικό σύστημα και τις λειτουργίες του. Ο αριθμός των πολιτών, που δηλώνουν ανικανοποίητοι από τα μεγάλα και μικρά κόμματα και σκέπτονται να καταλήξουν σε λευκό, άκυρο ή αποχή, είναι εντυπωσιακός σε όλες τις μετρήσεις: πάνω από 20-50% και συχνά αγγίζει το 30%. Ωστόσο, ανεξάρτητα από γενικεύσεις και

αναφορές σε όλα τα κόμματα, υπάρχει η κυρίαρχη πραγματικότητα των δύο μεγάλων και των προσωπικών στρατηγικών των κ. Κ. Μητσοτάκη και Α. Παπανδρέου. Είναι αυτές, οι οποίες δίνουν τη σφραγίδα σε εξελίξεις, επιλογές και τακτικές κινήσεις, που έχουν ως κύριο γνώρισμα την ομοιότητα, την ομοιομορφία (τι Σαμαράς, τι Γεννηματάς, τι Κ.Ο. του ενός κόμματος και του άλλου), τις

συνθήκες πολιτικής αλαλίας και κενού. Συνθήκες άγονης, τελικά, αντιπαράθεσης. Αδιεξόδης πλέον, καθώς διαμορφώνεται ως νέο στοιχείο η εσωτερική αντιπολίτευση με βάση διάφορες πολιτικές και όχι προσωπικές «πλατφόρμες».

Ο αδιεξόδος διπολισμός

Η στρατηγική της πόλωσης και της τυφλής σύγκρουσης, φαίνεται να είναι η κοινή επιλογή των δύο ηγεσιών, έως τις νέες εκλογές, κατά την μακρά και παρατεταμένη προεκλογική περίοδο των 18 μηνών που έχει ήδη αρχίσει. Αν και κανείς από τους κ. Μητσοτάκη και Παπανδρέου δεν βιάζεται να οδηγηθούμε στις κάλπες, η διπολική αντιπαράθεση, έχει αποφασισθεί ως κύρια και παρατεταμένη συμπεριφορά. Ως τακτική ενοχοποίησης, προσωποποίησης των αντιθέσεων, άρνησης να συζητηθούν τα πραγματικά προβλήματα με συγκεκριμένες προτάσεις και υποδείξεις. Η κυβερνητική παράταξη συμπεριφέρεται ως αντιπολίτευση και η αντιπολίτευση του ΠΑΣΟΚ ως υποψήφια μονοκομματική κυβέρνηση. Επαναλαμβάνουν τους εαυτούς τους. Το δεύτερο κοινό στοιχείο είναι ότι η πόλωση και η έντονη προσωποποίηση σε επίπεδο κορυφής οδηγούν στην καταπολέμηση κάθε άλλης διαφορετικής αντίληψης, φυσιολογιάς και ανανεωτικής πρότασης μέσα στα ίδια τα κόμματα. Από εκείνες, του κ. Γεννηματά για την ανάγκη κατάρτισης προγράμματος, του κ. Πάγκαλου για τη δημόσια διοίκηση ως πεδίο συναντήσεων και του κ. Σημίτη, για την έξοδο από την οικονομική κρίση. Του κ. Μιλ. Έβερτ για τα θέματα ήθους και ύψους της εξουσίας, του κ. Αθ. Κανελλόπουλου για τις αναγκαίες αλλαγές στην οικονομική πολιτική, του κ. Α. Σαμαρά, για κοινές πρωτοβουλίες σε εθνικά θέματα. Εναντίον της αντίληψης συνύπαρξης και συνεργασίας ανάμεσα στα δύο κόμματα, ακόμα και στο εσωτερικό τους. Επιπλέον, εναντίον κάθε διαλόγου και προσέγγισης με τον «Συνασπισμό», τόσο για τη «Νέα Δημοκρατία» όσο και για το ΠΑΣΟΚ. Η πόλωση ταυτίζεται με την αυστηρή περιχαράκωση και του κάθε κομματικού χώρου από τις θεωρίες «όλο το ίδιο είναι στο ΠΑΣΟΚ και τη ΝΔ», από την αυτοτέλεια και την αυτοδυναμία.

Το τρίτο κοινό γνώρισμα, ανάμεσα στις ηγεσίες των δύο κομμάτων, που επιτείνει το αίσθημα ασφυξίας, ομοιομορφίας και αδιεξόδου, είναι ο αποκεφαλισμός ή η φίμωση των δευτεροκλασάτων στελεχών. Η ρευστότητα στην επιρροή τους, η άνοδος και κάθο-

δος τότε του ενός και τότε του άλλου επωγμένου, ένα παιχνίδι διαρκώς νέων ισορροπιών. Καταπολεμούνται κινήσεις και απόψεις που δεν απειλούν την αρχηγική ηγεμονία του αρχηγού, αλλά απειλούν και την ηγεμονία του αντίπαλου αρχηγού. Δεν είναι τυχαίο, ότι οι κ. Γεννηματάς και Σημίτης επικρίνονται εντονότερα από τη Ρηγίλλης, όπως και από την ηγεσία του ΠΑΣΟΚ, οι κ.κ. Έβερτ και Δήμας.

Είναι αναπόφευκτο, ότι οι περιχαράκώσεις, οι αποκεφαλισμοί, αλλά και οι διαρκείς ανακατατάξεις αυτές από τους «πενητάρηδες» αμφισβητίες των «εβδομηνταπεντάρηδων», να οδηγούν σε συγκρούσεις, στις οποίες προς το παρόν επικρατούν οι ηγεσίες. Να τροφοδοτούν μεν τις θεωρίες περί δεινοσαυρισμού και της τακτικής της «αμοιβαίας αιμοδοσίας» Παπανδρέου - Μητσοτάκη, αλλά τελικά και κυρίως να μεταβάλλονται από τους δύο σε σκιάδεις οι κάθε είδους συλλογικές διαδικασίες. Το Εκτελεστικό Γραφείο παραγκωνίζεται για χάρη του «νέου ρόλου» (και ανεξήγητης σύνθεσης) Συντονιστικού της ΚΟ του ΠΑΣΟΚ.

Οι οριακώς νομιμόφρονες

Το υπουργικό συμβούλιο συνέρχεται για να ακούσει αποφάσεις ή να τις επικροτήσει. Οι Κοινοβουλευτικές Ομάδες, όταν συνεδριάζουν, δεν καταλήγουν σε αποτελέσματα για όλους. Οι Κεντρικές Επιτροπές είναι σκιάδη «κυρίαρχα όργανα». Αυτός ο διαρκής και αμοιβαίος εκφυλισμός των εσωκομματικών και τελικά θεσμικών - δημοκρατικών διαδικασιών είναι φυσικό να επιτείνει το αίσθημα του αδιεξόδου, της αποστασιοποίησης και της αναζήτησης νέων μορφών δραστηριοποίησης ορισμένων. Να οδηγεί στη δημιουργία κινήσεων και πρωτοβουλιών, που δεν μπορούν να ενταχθούν σε ένα γόνιμο εσωκομματικό διάλογο και ρόλο. Οπότε; Οι «διαφωνούντες» δεν έχουν καμία άλλη δυνατότητα, παρά να κατοχυρώσουν τις απόψεις τους, είτε δημόσια, είτε μέσα από τις καταστατικές διαδικασίες, που είναι αργόσυρτες, επιτείνουν την εσωκομματική κρίση και κινδυνεύουν να οδηγήσουν τους πάντες σε φθορά. Οι δυνατότητες που έχουν οι εκφραστές διαφορετικών πρακτικών, αρχών και νοοτροπιών, από τις επίσημες αρχηγικές, είναι και παραμένουν περιορισμένες. Δεν μπορούν να προβούν στη δημιουργία ενός νέου πολιτικού σχήματος, όπως είχε συμβεί - με αποτέλεσμα έντονα αρνητικές εμπειρίες, την περίοδο 1975-1977 με το

ΠΑΣΟΚ και την περίοδο 1985-1987 με τη «Νέα Δημοκρατία». Δεν μπορούν να υπολογίζουν ούτε καν στη συμπαράσταση της αντίπαλης ηγεσίας, που επιμένει στη διπολική αναμέτρηση, παρά στην άντληση επικριτικών επιχειρημάτων για την κατάσταση αναταραχής μέσα στο αντίπαλο κόμμα.

Έτσι θα παραμένουν οριακώς νομιμόφρονες. Η μόνη δυνατότητα που έχουν σήμερα οι κάθε είδους διαφωνούντες είναι η καταγραφή και επαξεργασία των απόψεών τους και η διαμόρφωση, σε πρώτη φάση, μιας τάσης μέσα στο κόμμα τους. Η κατάκτηση της ιδιαίτερης φυσιολογιάς τους, μέσα στο κόμμα και την Κοινοβουλευτική Ομάδα, σε αναλογία με τους προβληματισμούς και τις ανάγκες της κοινωνίας. Και όσο οι ηγεσίες των δύο μεγάλων κομμάτων θα αδυνατούν να ασκούν την εποπτεία τους στην κοινωνία και θα επιμένουν στις παλαιές μεθόδους αντιπαράθεσης και χειραγώγησης, η εσωκομματική τάση θα ενισχύεται όλο και περισσότερο και θα αποκτά ερείσματα στο εσωτερικό των ίδιων των κομμάτων.

Η πίεση της κοινωνίας, θα μεταφερθεί σταδιακά στο εσωτερικό κάθε κόμματος, με συνέπεια, είτε την πορεία αποσύνθεσης του συγκεκριμένου κομματικού μηχανισμού είτε την πορεία εσωτερικής έκρηξης, δηλαδή αναμέτρηση για το καινούργιο.

Φαίνεται ότι διανύουμε μια εξαιρετικά ενδιαφέρουσα φάση του ελληνικού πολιτικού συστήματος, εκείνη των εσωκομματικών διεργασιών με βάση ανάγκες, όρους και αντιλήψεις εκσυγχρονισμού, που ωριμάζουν όλο και περισσότερο στην κοινωνία. Γι' αυτό και το δέλεαρ των κυβερνητικών και κομματικών αξιωμάτων, δεν φαίνεται πλέον παντοδύναμο. Δεν οδηγεί σε συμβιβασμούς εύκολους, καθώς οι ηγεσίες των δύο κομμάτων περιορίζονται είτε στην απλή διαχείριση της πολιτικής εξουσίας είτε στην αδυναμία τους να εκφράσουν τις νέες συνθήκες, η συγκρατημένη εσωτερική αντιπολίτευση, διαφοροποίηση και ανανέωση θα γίνεται όλο και μεγαλύτερη, όλο και ισχυρότερη. Εάν η κλιμάκωση αυτή θα οδηγήσει σε πορεία αποσύνθεσης ή, αντίθετα, ανανέωσης μέσα από εκρήξεις και διαπάλες, δεν είναι εύκολο να το πει κανείς σήμερα. Το βέβαιο είναι ότι μια τέτοια διαδικασία έχει δρομολογηθεί. Και θα αποτελεί το κύριο γνώρισμα του ελληνικού πολιτικού συστήματος και ιδιαίτερα των δύο μεγάλων κομμάτων, τα επόμενα χρόνια.

Αυτός είναι ο δρόμος του Έβερτ, του Σημίτη, του Γεννηματά, του Πάγκαλου και του Κωνσταντόπουλου.